

The perspectives of further development and the results of present direction researches usage consist in increasing of physical education classes efficiency and their health-improving and prevention direction due to the usage of quick games methodologies for pupils of 1-4 forms posture impairment correction and their further improvement.

Key words: functional state; methodology; motivation; motor qualities; physical state; posture impairment; pupils of the primary school; quick games.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2018

Прийнято до друку 24.05.2018

УДК 373.2.016:502/504]:377.3

Наталія Ошуркевич

ORCID iD 0000-0001-5645-1925

молодший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії освітології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Тимошенка, 13-б, 04212 Київ, Україна,
n.oshurkevych@kubg.edu.ua

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано актуальність екологічного виховання, проаналізовано особливості та визначено структурні компоненти формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку, розкрито сутність поняття «природничо-екологічна компетентність дитини дошкільного віку» та можливість застосування сучасних педагогічних технологій у формуванні природничо-екологічної компетентності дошкільників.

Доведено, що для формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку необхідно застосовувати традиційні та нетрадиційні педагогічні технології з метою здійснення систематичного та цілеспрямованого виховного впливу на дітей, використовуючи сучасні методи.

Коротко висвітлено досвід використання та головні тенденції розвитку педагогічних технологій для екологічного виховання дошкільнят що використовуються в Україні і світі.

Ключові слова: екологічне виховання; екологічні технології; компетентність; компетенція; педагогічні технології; природничо-екологічна компетентність дітей дошкільного віку.

Вступ. Світ стоїть на порозі екологічної кризи викликаній практичною діяльністю людей у природі та безконтрольним використанням природних ресурсів планети. Призупинити цей процес та зберегти безпечні умови навколишнього середовища для людини й живої природи є головним завданням світової спільноти.

Психолого-педагогічними засадами формування початкових екологічних уявлень дітей дошкільного віку є ідеї провідних учених Л. Виготського, В. Давидова, О. Запорожця, Я. Коменського, Д. Локка, С. Ніколаєвої, Й. Песталоцці, З. Плохій, М. Поддьякова, Н. Рижової, С. Рубінштейна, Ж. Руссо, С. Русової, та ін. Екологічному вихованню

дітей дошкільного віку присвятили свої праці: А. Волкова, Н. Горопаха, О. Захлебний, І. Зверев, Н. Кот, О. Кудрявцева, Н. Лисенко, В. Маршицька, С. Ніколаєва, З. Плохій, Г. Пустовіт, Н. Пустовіт, Н. Рижова, І. Суравєгіна, Н. Яришева та ін.

Більшість учених, що досліджують особливості розвитку та діяльності дітей дошкільного віку, стверджують, що такі діти вже здатні зрозуміти та зацікавлені розв'язувати екологічні проблеми сучасності. Як зазначають Н. Глухова, Н. Горопаха, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій та ін. (2013) початок становлення екологічного світогляду припадає на період дошкільного дитинства, коли у процесі освітньо-виховної діяльності закладаються основи світорозуміння, екологічної свідомості і практичної взаємодії з природою (Беленька, 2013, с. 10).

Законом України «Про освіту» (2017) встановлено, що «мета повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою» (ст. 12), а в ст. 23 Закону України Про дошкільну освіту (2001) серед вимог до змісту дошкільної освіти передбачено «виховання елементів природодоцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля». Забезпечують виконання законодавчих вимог чинні освітні програми розвитку і виховання дітей дошкільного віку, в яких широко використовують різноманітні педагогічні технології.

Мета статті – здійснити аналіз особливостей формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку та охарактеризувати сучасні педагогічні технології з екологічного виховання.

Проблема формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Як показав аналіз наукових джерел, серед вчених існує певна неоднозначність у тлумаченні понять «компетенція» та «компетентність», дидактична сутність цих понять розкривається у низці публікацій (І. Бех, Н. Бібік, А. Богущ, В. Бусел, Г. Данилова, О. Прометун, О. Савченко, Г. Селевко, Н. Сирятов, А. Хуторський, Г. Цветкова та ін.). В «Енциклопедії освіти» (2008) подано розгорнене визначення поняття «компетенція – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня

або студента, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат. Результатом набуття компетенцій є компетентність, яка на відміну від компетенції передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності» (с. 409).

Компетентнісний підхід відповідно до вікових можливостей дітей визначає зміст освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти. Формування природничо-екологічної компетенції у дітей дошкільного віку передбачено у змісті освітньої лінії «Дитина у природному довіллі» БКДО.

У своїй праці Г. Беленька, Т. Науменко та О. Половіна (2013) стверджують, що «еколого-природничу компетентність дошкільника – складник його життєвої компетентності – становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання, іншими словами, включає три компоненти: інтелектуальний (когнітивний), емоційно-ціннісний та діяльнісно-практичний» (с. 11).

Дослідження теоретичних засад формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку, аналіз наукових праць та освітніх практик дало можливість сформулювати дефініцію феномена природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку, що трактується як складник їх життєвої компетентності, і становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання та включає три компоненти: когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний.

Важливими складовими когнітивного, діяльнісного та ціннісно-мотиваційного компонентів природничо-екологічної компетентності дошкільників є: знання про природне середовище Землі та взаємодії у природному довіллі; усвідомлення себе частиною великого світу природи; здатність до посиленої природоохоронної діяльності: збереження, догляд та захист природного довілля; готовність дотримуватись правил доцільного природокористування, чистоти природного довілля, заощадливого використання природних багатств. Поєднання когнітивного, діяльнісного та ціннісно-мотиваційного компонентів визначають сформованість природ-

ничо-екологічної компетентність дитини дошкільного віку (рис.1).

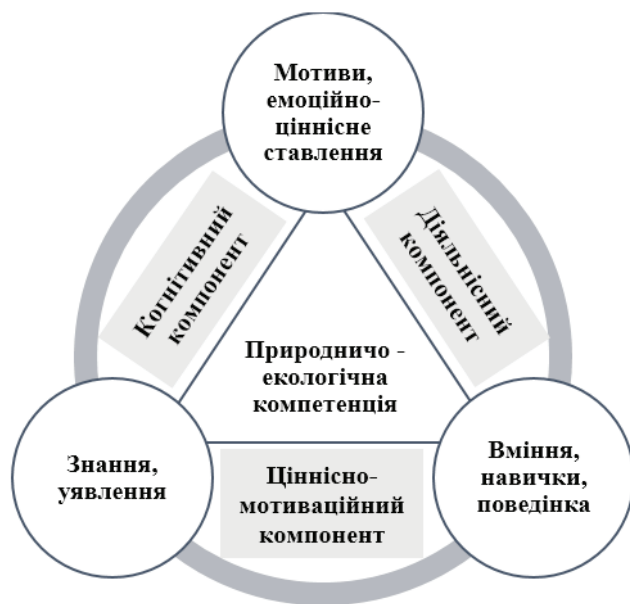

Рис. 1. Схема структурних компонентів формування природничо-екологічної компетентності

Обов'язковим компонентом процесу формування природничо-екологічної компетентності є знання. Якщо особа нічого не знає про об'єкт, то вона буде ставитися до нього байдуже. Екологічні знання сприяють формуванню свідомого ставлення до довкілля, природи та закладають основи екологічної свідомості. Екологічна освіченість, окрім наявності екологічних знань, умінь і навичок, включає ще сформованість цінностей, установок, особистої поведінки, що забезпечують емоційно-ціннісне ставлення до природи та готовність дитини до природодоцільної діяльності. Враховуючи, це природничо-екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, готовність та здатність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

Досліджуючи особливості дитячого сприймання оточуючої дійсності та їх ставлення до природи, американські учені (Вілсон, Кан, Опп, Себба) ввели поняття «біофілії» та «біофобії». На їх думку, біофілія – це фундаментальна, генетично закладена в людині необхідність та схильність до партнерства з природою та позитивне ставлення до неї, натомість біофобія – це негативне ставлення до природи, що коливається від відчуття дискомфорту в природному середовищі до активного пре-

зирства, чи неповаги до всього природного. Причому біофілія більше властива саме дітям, вони щиро та приязно ставляться до природних об'єктів, інтуїтивно розуміють природні явища та захоплено спостерігають за ними, дорослі ж часто виявляють сильні почуття страху, відрази та відчуття дискомфорту і природі (Нун, 2005).

Отже, висновки вітчизняних та зарубіжних науковців збігаються в тому, що екологічне виховання дітей починаючи з раннього віку дозволить сформувати у них стійке позитивне ставлення до природного довкілля, екологічну свідомість, виховати екологічну культуру та екологічне мислення, набути екологічних цінностей.

Аналіз існуючих педагогічних технологій для формування природничо-екологічної компетентності дошкільників. Суттєвою характеристикою педагогічного процесу є його технологізація, що полягає у дотриманні змісту і послідовності реалізації освітніх етапів. Поняття «педагогічна технологія» з'явилося в освіті на початку ХХ ст. (В. Бехтерев, І. Павлов, А. Ухтомський), з того часу воно розвивалося та еволюціонувало в науці. Сутність поняття досліджували В. Беспалько, В. Бухвалов, С. Вітвицька, Б. Горячов, Т. Ільїна, М. Кларін, В. Монахов, Т. Назарова, В. Паламарчук, О. Пехота, І. Прокопенко, Г. Селевко, С. Сисоєва, С. Шаповаленко. Вивченням ідей технологізації навчального процесу займалися відомі вчені: Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Роджерс, Ж. Руссо, Дж. Саллі, Р. Штейнер. Натомість певна частина науковців та педагогів, зокрема К. Вентцель, Ф. Гансберг, Е. Лінде, Л. Толстой, Г. Шаррельман, Л. Шлегер та ін. не визнавали ідеї й можливості створення педагогічних технологій.

Підходи науковців до тлумачення поняття «педагогічна технологія» неоднозначні та різняться між собою. Загальноприйнятим уявленням про педагогічну технологію є розуміння її як конструювання педагогічної системи за певною схемою, з ознаками, притаманними традиційній організації освітнього процесу: доцільність, впорядкованість, відтворюваність, керованість і оцінювання результатів.

Дослідниця С. Вітвицька (2014), аналізуючи наукові підходи до визначення поняття, дійшла висновку, що «педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного і управлінського процесів освітнього закладу і

об'єднує в собі зміст, форми і засоби кожного з них» (с. 134).

Колектив науковців (Беленька, Науменко, Половіна, 2013) розкривають поняття педагогічної технології як «сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів: вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу» (с. 39).

Особливість екологічного виховання дошкільників полягає не лише в отриманні різноманітних фактів і вивченні певних правил поведінки в природі, це взаємозалежний, послідовний ланцюжок уявлень, що розкривають найбільш важливі зв'язки та закономірності світу природи, саме тому доцільно впроваджувати педагогічні технології для екологічного виховання дошкільників.

Н. Кот (2012) наголошує на важливості розвивального екологічного середовища і розширює дефініційне поле сфери екологічного виховання використовуючи поняття «екологічна технологія» – «це система екологічного виховання, яка містить в собі ряд взаємопов'язаних і детально описаних заходів, спланованих на весь навчальний рік». На її думку, «в результаті використання технологій підвищується рівень екологічної вихованості дітей» (с. 96).

Узагальнюючи наукові підходи до тлумачення поняття «педагогічна технологія», можемо сформулювати його як створення оптимально організованого освітнього процесу, розробленого на основі системного підходу та спрямованого на запланований результат. Застосування інноваційних педагогічних технологій спрямованих на реалізацію державних програм та стандартів дошкільної освіти виступає головним завданням дошкільного виховання на сучасному етапі розвитку суспільства.

У полі зору сучасних дослідників (Беленька, Науменко, Половіна, 2013) перебувають умови формування природничо-екологічної компетентності із застосуванням педагогічних технологій, а саме:

- докладний опис технології, що включає опис усіх заходів, визначення освітньо-виховних цілей та завдань, способи організації і проведення заходів;
- чітке місячно-тижневе планування та поетапна реалізація заходів.

Для формування в дошкільників основ природничо-екологічної компетентності використовують традиційні та нетрадиційні педагогічні технології.

Традиційні технології спрямовані на способи реалізації змісту екологічного виховання, що ґрунтуються на використанні класичних форм роботи, методів та прийомів, та сприяють формуванню усвідомлено-відповідального ставлення до природи.

Новітні технології екологічного виховання ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень, серед яких:

- метод формування мислеобразів;
- метод екологічної лабіалізації;
- метод екологічних асоціацій;
- метод художньої репрезентації природних об'єктів;
- метод екологічної емпатії;
- метод екологічної рефлексії;
- ігровий метод (Беленька та ін., 2013).

Сформованість природничо-екологічної компетентності дошкільників залежить від створення і правильного використання розвивального екологічного середовища в закладах дошкільної освіти, організації дитячої діяльності в природі, а також від систематичної роботи з дітьми.

Важливою формою екологічної освіти та створення еколого-розвивального середовища в ЗДО є екологічні стежини, що посідають чільне місце у формуванні природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку.

Серед українських науковців, актуальним є визначення поняття «екологічна стежина», запропоноване С. Павлюк, Л. Русан та Г. Колосінською (2014) – «це завчасно визначений маршрут по певній місцевості, на якому розташовані унікальні та типові для даної, місцевості об'єкти: різні групи рослинності, водойми, пам'ятки природи, характерні форми рельєфу тощо» (с. 6). Надалі автори акцентують увагу на тому, що «екологічна стежина забезпечує можливість ознайомлення дітей із довкіллям на основі безпосереднього контакту, залучення їх до особливих видів практичної діяльності. Відчуваючи аромат трав, прохолоду води і сухість піску, прислухатися до співу птахів і шарудіння тварин, вчить ліпше пізнавати себе та бути відповідальними за власні вчинки» (Павлюк та ін., 2014, с. 15).

Важливу, пізнавальну та оздоровчу роль в освітньому процесі ЗДО відіграє технологія краєзнавчо-туристичної діяльності.

Г. Беленька та ін. (2013) відносять до локальних педагогічних технологій дошкільної освіти експериментально-дослідницьку діяльність дошкільників у природі, «що є основою емпіричного пізнання довкілля, джерелом знань та розвитку пізнавальних інтересів». На думку авторів, перший потяг до експериментально-дослідницької діяльності виникає у людини в період раннього дитинства і триває протягом усього життя (с. 46).

Серед інноваційних технологій формуванні основ екологічної культури дітей дошкільного віку ефективними є технологія використання авторської казки як засобу формування екологічної культури дітей дошкільного віку, розроблена Г. Беленькою та Т. Науменко, а також технологія використання пейзажного живопису для формування естетичного ставлення до природи, створена Г. Беленькою та О. Половіною (2013).

У дошкільній освіті, проектна технологія набуває широкого поширення та відноситься до гуманістичного підходу в психології та педагогіці. Головною рисою гуманістичного підходу є особлива увага до індивідуальності людини та її особистості. Саме цим гуманістичний підхід відрізняється від традиційного підходу, що полягає у засвоєнні готових знань і їх відтворенні.

Поєднання у різних варіантах елементів апробованих педагогічних технологій та їх впровадження у педагогічний процес ЗДО дозволяє підвищити рівень екологічної вихованості дошкільників та сформуванню природничо-екологічну компетентність дитини дошкільного віку.

Аналіз педагогічних технологій екологічного виховання дошкільнят у зарубіжному освітньому дискурсі. У контексті нашого дослідження, великий інтерес становить досвід використання екологічних технологій в дошкільній освіті різних країн. В означеній статті, нами акцентовано увагу лише на кількох країнах, які, на нашу думку, найповніше відображають світові освітні тенденції в екологічному вихованні дошкільників.

У 2017 р. в США було проведено дослідження та опубліковано звіт, в якому вказувалось, що на території країни ефективно діють та успішно розвиваються понад 250 природничих закладів дошкільної освіти та лісових дитячих садків. Результати цього опитування свідчать про те, що американське суспільство

усвідомлює важливість екологічного виховання в дошкільному віці (Nature Preschools and Kindergartens at Record Numbers in the U.S., 2017).

Природничі заклади дошкільної освіти на території США, це спеціальні дошкільні установи, що забезпечують загальний освітній розвиток дітей дошкільного віку у природному середовищі, маючи на меті допомагати дітям розвивати в собі потребу турбуватися про довкілля. Існують три головні критерії, що виділяють серед інших природничі заклади дошкільної освіти:

1. Природа є центральною організаторською концепцією програми ЗДО. Тобто, природа є інтеграційним елементом, що об'єднує філософію дошкільного віку, методологію, дизайн приміщень, навколишній простір та громадську ідентичність.

2. Програма природничих ЗДО базується на високоякісних технологіях дошкільного дитинства та екологічного виховання, що вимагають від педагогічного колективу відповідного рівня педагогічної та екологічної освіти.

3. Програма природничих ЗДО використовує природне довкілля з подвійною метою: для повноцінного розвитку дитини дошкільного віку у всіх сферах (пізнавальній, фізичній, соціальній, емоційній, естетичній, духовній) та формування у неї природоохоронних цінностей, розвитку екологічної ідентичності, екологічної етики.

У рамках згаданих критеріїв природничі заклади дошкільної освіти можуть значно різнитися між собою у тривалості перебування дітей в природі, навчальних планах, вікових особливостях дітей тощо.

Незважаючи на те, що переважну більшість часу в природничих закладах дошкільної освіти діти проводять під відкритим небом, вони встигають опанувати загальні педагогічні програми розвитку та навчання та підготуватись до шкільного навчання.

Останніми роками значного поширення в європейських країнах набула така форма організації закладів дошкільної освіти як «Лісова школа». Назва ця умовна, оскільки у різних країнах назви можуть різнитися, але, головним залишається те, що означені заклади дошкільної освіти створюються під відкритим небом. Діти, що відвідують «Лісову школу», майже весь час проводять у оточенні живої природи, вони веселі, самовпевнені та

незалежні. У Лісовій школі дошкільники постійно перебувають на свіжому повітрі, відсутні традиційні освітні споруди, замість них наявні спеціальні місця (у вигляді юрти, шалапу, дерев'яного будиночка) де діти можуть перепочити. Кожного дня діти перебувають у єдності з природним довкіллям, навчаються сприймати та розуміти природу, спостерігати за нею (Romaniak, 2018).

Слід зауважити, що концепція «лісової школи» не нова, вона виникла в 50-х роках ХХ ст., витоки її в Скандинавії, де населення з особливою шаною ставиться до природи та підтримує глибокий зв'язок із нею.

У 2005 р. британські вчені Л. О'Браєн та Р. Мюррей провели дослідження впливу Лісової школи на дітей дошкільного віку, яке довело, що виховання у Лісовій школі позитивно впливає на дошкільнят, розвиває їх самостійність, соціальні навички, мову та спілкування, мотивацію та концентрацію, забезпечує фізичний розвиток та засвоєння необхідних знань (O'Brein L., Murray R., 2007).

Підсумовуючи результати аналізу світових тенденцій в екологічному вихованні дітей

дошкільного віку, ми робимо висновок, що людство поступово починає усвідомлювати значення екологічного виховання для дітей з раннього віку, а доказом цього є стрімке поширення природничих дитячих установ.

Висновки. У процесі формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку головними формуючими чинниками виступають когнітивний, діяльнісний та мотиваційно-ціннісний компоненти, які забезпечують повноцінний розвиток дошкільника.

У процесі дослідження сучасних світових екологічних технологій у дошкільній освіті та методики їх застосування нами з'ясовано, що завданням дошкільної освіти в різних країнах світу є сприяння екологічному вихованню та обізнаності дошкільнят.

Подальші перспективи наукових розвідок вбачаємо у дослідженні сучасних екологічних педагогічних технологій адекватних віку та потребам дошкільників та розробленні змістовно-технологічного забезпечення формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку.

Література

- Беленька Г. В. Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115с.
- Вітвицька С. С. Термінологічна система педагогіки вищої школи – основа формування, поглиблення, збагачення педагогічних знань студентів магістратури. *Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія* / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 107–139.
- Енциклопедія освіти / головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Кот Н. До питання про технології екологічного виховання дошкільників: загальний підхід. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 23. С. 96–100.
- Павлюк С. Ю., Русан Л. С., Колосінська Г. І. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168 с.
- Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 04.05.2018).
- Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 04.05.2018).
- Hyun E. How is young children's intellectual culture of perceiving nature different from adults? *Environmental Education Research*. 2005. Vol. 11. № 2. P. 199–214. doi: <https://doi.org/10.1080/1350462042000338360>.
- O'Brein L., Murray R. Forest School and its impacts on young children: Case studies in Britain. *Urban Forestry & Urban Greening*. 2007. Vol. 6. Issue 4. P. 249–265. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2007.03.006>
- Nature Preschools and Kindergartens at Record Numbers in the U.S.: Natural Start Alliance. *North*

American Association for Environmental Education. Washington DC, 2017. November 17. URL: <http://naturalstart.org/bright-ideas/nature-preschools-and-kindergartens-record-numbers-us>.
Romaniak J. Leśne przedszkola – bez muryw, z otwarciem na naturę. URL: <https://dziecisawazne.pl/lesne-przedszkola-bez-murow-z-otwarciem-na-nature/> (дата звернення: 04.05.2018).

References

- Bjeljenjka, Gh. V., Naumenko, T. S., Polovina, O. V (2013). *Doshkilnjatam pro svit pryrody: metodychnyj posibnyk dlja vykhovateliv ditej doshkilnogho viku [To the under-fives about the world of nature: a methodical manual is for the educators of children of preschool age]*. Kyiv, Ukraine: Kyjivskij universytet imeni Borysa Ghrinchenka (ukr).
- Vitvycjka, S. S. (2014). Terminologhichna systema pedaghoghiky vyshhoji shkoly – osnova formuvannja, pohlyblennja, zbaghachennja pedaghoghichnykh znanj studentiv maghistratury [The terminology system of pedagogics of higher school is basis of forming, deepening, enriching of pedagogical knowledges of students of city council]. In O. A. Dubasenjuk (Ed.), *Profesijna pedaghoghichna osvita: stanovlennja i rozvytok pedaghoghichnogho znannja: monohrafija*. (pp. 107–139). Zhytomyr, Ukraine: ZhDU im. I. Franka (ukr).
- Kremenj, V. Gh. (Ed.) (2008). *Encyklopedija osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv, Ukraine: Jurinkom Inter (ukr).
- Kot, N. (2012). Do pytannja pro tekhnologhiji ekologhichnogho vykhovannja doshkilnykiv: zaghalnyj pidkhid [To the question about technologies of ecological education of under-fives: general approach]. *Visnyk instytutu rozvytku dytyny. Serija: Filosofija. Pedaghoghika. Psykholohija*. Kyiv, Ukraine, 23, 96–100 (ukr).
- Pavljuk, S. Ju., Rusan, L. S., Kolosinsjka, Gh. I. (2014). *Mandrujemo ekologhichnoju stezhynoju: doslidnycko-eksperymentaljna dijalnistj ditej doshkilnogho viku v pryrodi [Wander ecological stezhinoy: research-experimental activity of children of preschool age in nature]*. Ternopilj, Ukraine: Mandrivec (ukr).
- Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu» [Law of Ukraine «On Preschool Education»]*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (ukr).
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine On Education]*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3> (ukr).
- Hyun, E. (2005). How is young children's intellectual culture of perceiving nature different from adults? *Environmental Education Research*, Vol. 11, No. 2, 199–214. doi: <https://doi.org/10.1080/1350462042000338360> (eng).
- O'Brein, L., Murray, R. (2007). Forest School and its impacts on young children: Case studies in Britain. *Urban Forestry & Urban Greening*. Vol. 6, Issue 4, 249–265. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2007.03.006> (eng).
- Nature Preschools and Kindergartens at Record Numbers in the U.S.: Natural Start Alliance (2017). *North American Association for Environmental Education*. Washington DC., USA, November 17. Retrieved from <http://naturalstart.org/bright-ideas/nature-preschools-and-kindergartens-record-numbers-us> (eng).
- Romaniak, J. *Leśne przedszkola – bez murów, z otwarciem na naturę*. Retrieved from <https://dziecisawazne.pl/lesne-przedszkola-bez-murow-z-otwarciem-na-nature/> (pl).

СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Ошуркевич Наталия, младший научный сотрудник
научно-исследовательской лаборатории освитологии,
Киевский университет имени Бориса Гринченко,
ул. Тимошенко, 13-б, 04212 Киев,
n.oshurkevych@kubg.edu.ua

В статті обоснована актуальність екологічного виховання, проаналізовані особливості та визначені структурні компоненти формування екологічної компетенції дітей дошкільного віку, розкрито сутність поняття «екологічна компетенція дитини дошкільного віку» та можливість застосування сучасних педагогічних технологій у формуванні екологічної компетенції дошкільників.

Доказано, що для формування екологічної компетенції дітей дошкільного віку необхідно застосовувати традиційні та нетрадиційні педагогічні технології з метою здійснення систематичного та цілеспрямованого виховального впливу на дітей, використовуючи сучасні методи. Коротко описано досвід використання та основні тенденції розвитку педагогічних технологій для екологічного виховання дошкільників, що використовуються в Україні та світі.

Ключові слова: компетентність; компетенція; педагогічні технології; екологічна компетенція дітей дошкільного віку; екологічні технології; екологічне виховання.

CURRENT PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES OF FORMATION NATURE AND ECOLOGICAL COMPETENCE OF PRESCHOOL CHILDREN

Oshurkevych Nataliia, Junior Researcher
of Scientific-Research Laboratory of Educology,
Borys Grinchenko Kyiv University,
13-b Timoshenko Str., 04212 Kyiv, Ukraine, n.oshurkevych@kubg.edu.ua

The current ecological state of the environment determines the relevance of environmental education for the younger generation. The problem of ecological upbringing of children of preschool age is considered in the researches of many scholars and teachers.

Based on the study of scientific works, we identified three structural components of the formation of natural and ecological competence of preschool children: cognitive, activity and value-motivational. American scientists, studying the problem of children's attitude to nature, offer the concept of «biofilia» and «biophobia».

The scientific approaches to the interpretation of the concept of «pedagogical technology» are generalized and formulated as the creation of an optimally organized educational process, developed on the basis of a systematic approach and aimed at the planned result.

It is proved that for the formation of natural and ecological competence of preschool children, it is necessary to use traditional and non-traditional pedagogical technologies in order to implement systematic and targeted educational impact on children, using current methods.

Studying the peculiarities of the formation of the ecological and natural competence of preschool children, the necessity of creation and proper use of developing ecological environment in pre-school establishments, organization of children's activities in nature, as well as systematic work with children was clarified.

The experience of using pedagogical technologies for the ecological upbringing of preschool children, in particular the creation of an ecological footprint, the technology of regional studies and tourism activities, the experimental research activity of preschoolers in nature and the technology of using the author's fairy tale, which allows raising the level of ecological upbringing of preschoolers and forming the natural and ecological competence of a preschool child, is briefly highlighted.

The analysis of the experience of using environmental technologies from different countries proves that the main task of preschool education is to promote environmental education and awareness of preschool children.

Key words: competence; competent; ecological education; environmental technologies; natural and ecological competence of preschool children; pedagogical technologies.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2018

Прийнято до друку 24.05.2018

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

CULTUROLOGICAL PRINCIPLES OF THE PEDAGOGICAL PROCESS

УДК 130.2:37.013.42

Артем Ушаков

ORCID iD 0000-0002-5683-2493

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
проспект Центральний, 59-а, 93400 Северодонецьк, Україна,
artem.s.usakov@gmail.com

ВИХОВАННЯ ОДУХОТВОРЕНОГО ОБРАЗУ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

Використовуючи термін «одухотворений образ людини культури», автор говорить про людину культури як про узагальнений тип носія культури, бажаний для суспільства, трансляючий її найкращі зразки, який своєю діяльністю служить своїй культурі, її збереженню, реалізуючи це за принципами гуманізму і толерантності до інших культур. При цьому автор вважає, що треба говорити не лише про виховання людини культури, як людини, що створює культуру, є її носієм, транслятором і хранителем, тобто основою діяльності якої є культурогенна творчість, але й про створення умов для переходу людини культури, яка утворюється в сім'ї, до вищої, етичної сфери, де, шляхом налаштування на етичний ідеал, вона набуває світогляду, завдяки якому уможливується переклад інформації з семіотичної форми (форми значень) у форму знання. Саме таким чином людина культури зможе набути одухотворений образ.

Ключові слова: духовність; культура; людина культури; одухотворений образ людини культури; світогляд.

Вступ. Людина як предмет пізнання завжди розглядається дослідниками у тому чи іншому світоглядному контексті. До доби Нового часу це був теоцентричний контекст, потім настав час природоцентричного контексту, середина XIX–кінець XX століття – доба культуроцентричного контексту, якому на зміну прийшов контекст, у центрі якого – поняття та явище інформації. У цьому новому контексті відбувається перегляд, практично, всіх існуючих категорій мислення, в тому числі категорії людини, у зв'язку з чим усе більше вживають поняття «людина культури» у якості смислової одиниці, зміст якої охоплює розмаїття зв'язків і відношень у системі «людина-культура».

Сьогодні, в контексті соціальних і виховних практик концепт «людина культури» набуває властивості смислоутворювального, духовно-морального орієнтиру, корелюючи із світоглядом, цінностями людини, маючи узагальнення у формі усталеної, ідеолоутворювальної структури – образу. Образ людини культури презентує такий тип особистості, який відповідає соціокультурним запитам сучасного мінливого суспільства, відображає весь спектр світоглядних уявлень про людину у бутті культури. В наш час образ людини культури, наповнений змістом високоморальних цінностей набуває статусу одухотвореного, такого, що максимально відображує духовний ідеал.